

Statistisk-topographisk Beskrivelse

af

# Kongeriget Danmark

ved

J. P. Trap,

Statsraad, Ridder af Danneb. og Dmd.

Specielle Deel.

Første Bind.

---

Kjøbenhavn.

I Commission hos Boghandler G. E. C. Gad.

Bertingste Bogtrykkeri ved R. H. Stenderup.

1858.

## Sokkelunds Herred

det østligste i Kjøbenhavns Amt, bestaaer af en Deel af Den Sjælland, Den Amager, Den Saltholm og nogle Holme. Det omgives af Frederiksberg Amt, fra hvilket det paa en Strækning stilles ved Fure-Sø, Somme Herred, Kjøge Bugt, Kallebod-Strand, Østersøen og Sundet. Fladeindhold c. 5 □ M. Den sydlige Deel af Herredet, deri Derne indbefattet, er i det Hele taget fladt med lerede Jorder og næsten aldeles flodløs, den nordlige Deel er mere bakket og sandblandet samt temmelig rigt paa Skov. Hf. 4737 Tdr. A. og E., 46 $\frac{1}{2}$  Tdr. Skff., 126 $\frac{1}{2}$  Tdr. Mst. Indvaanernes Antal er, naar Kjøbenhavn, der er beliggende indenfor Herredets Grændser, ikke medregnes, 28,667 eller c. 5700 paa Dv. Milen. Sokkelunds Herred danner med Smørum Herred eet Provsti.

## Amager.

Denne Ø, der stilles fra Sjælland ved Kallebod-Strand, har en Længde af henved 2 Mile og en Brede af indtil 1 M. Dens nordlige Deel dannes af Byen Christianshavn, en Deel af Kjøbenhavn. Den øvrige Deel af Den har et Fladeindhold af c. 1 □ M. med 7,683 Indvaanere. Til Den hører den om Vinteren ubeboede,  $\frac{3}{8}$  Mil øst for samme beliggende, Ø Saltholm, der har en Længde af  $\frac{7}{8}$  og en Brede af indtil  $\frac{3}{8}$  M., samt de i Kallebodstrand beliggende Holme og Klapperne.

Indbyggerne ere for en Deel Afkom af 24 Familier, som Christian den Anden i Aaret 1516 indfaldte fra Districtet Vaterland i Nord-Holland og skænkede Byen Magleby med tilhørende Marker samt Den Saltholm for, som det i vedkommende Ibsfarbigelse hedder, „at forlyne Kjøbenhavns Stet med de fornødne Rødder og Log.“ Befolkningen i Store Magleby tiltog efterhaanden saa stærk, at de maatte ansøge Frederik den Anden om ogsaa at turde nedsaette sig i de danske Byer paa Amager, hvilket blev dem tilsaact under 11te Juni 1574. Dens øvrige Indbyggere antog derpaa efterhaanden Hollændernes Skikke og Klædedragt, hvilken sidste de endnu for største Delen have beholdt. Nogle af de hollandske Familier havde taget Bolig paa Saltholm, men dette Ophold behagede dem ikke og de menes, omtrent Aar 1550 at være flyttede til Bøte paa Falster, hvorfra nogle igjen senere nedsaette sig paa den lille Høstels i Guldbergssund. Det er foran ved Torup Sogn i Store Herred bemærket, at der gives adskillige Data, navnlig i Stednavne, for at de Indvaanere, som ved den hollandske Indvandring boede paa Amager, tildeels ere henflyttede til hiint Sogn.

Amager har sin egen Birkedommer og Læge, og hører til Kjøbenhavns Amtsfuedistrict og Amtets 1ste Valgfreds, udgjør 2 Sogne: Taarnby og Store Magleby, hvilke hver for sig her blive at beskrive.

Taarnby Sogn, den større Deel af Den mellem Christianshavn og det sydligere beliggende Sogn, Store-Magleby. 10611 Tdr. L. med Hf. 881 Tdr. A. og E. Af Arealen er kun noget over  $\frac{2}{3}$  Dele dyrket Agerland, med Nord leermuldet, mod Syd stærk leret. Løng Sognets vestlige Kyst ligger en Strækning af 1200 Tdr. L. (hvoraf Christianshavns Fælled og Exerceerplads optager den nordlige Deel), der er fuld af

Sumper, Huller og Tuer, og som blot kan benyttes til Græsning. Af samme Bestaafenhed ere Holmene, kaldet Koflapperne, vestfor Den. Den Saltholm, 2731 Tdr. Land, der ogsaa hører til Sognet og er indbefattet i dets fornævnte Areal, har et Jordsmøn af 6 til 8 Tommer dybt Muld, der embyggeligt søges vedligeholdt formedelst den fortrinlige Græsning der findes; under denne Jordforpe kommer Kalksteensgruus af omtrent en Alens Dybde, hvorunder atter findes det Kalksteenslag, der benyttes til Kalkbrud. Jorderne ere meget sibe og jerne og saa lavtliggende, at den største Deel af Den undertiden ved Høivande overstyldes af Havet.

3 Sognet ligge Byerne: Taarnby (Kirke af almindelig Bygning, Præstegaard, Skole, Fattighuus, Kro, c. 70 Gaarde og Huse); Sundbyvester (Skole, Kro, c. 100 G. og H.) Sundbyøster (Skole, c. 100 G. og H.) Kastrup (med en lille Havn), Maglebylille, Tømmerup med Skjelgaarde (Skole), Viberup og Uglerup. Af større Gaarde: Løitegaard 293 Tdr. L. stærk leermuldet Jord, 43 $\frac{1}{2}$  Tdr. Hf; Kastrupgaard i Kastrup, 79 Tdr. L. ligeledes stærk leermuldet Jord, 13 $\frac{1}{2}$  Tdr. Hf. samt de mindre Petersdal, Østrupgaard, Abelsminde, Stormhst, Raagaard. Mellem Kastrup og Maglebylille ligger en Skole. Ved Landeveien, der gennemskjærer Sognet, ligger i Nærheden af Taarnby Nykro. 3 Sognet ligge endvidere følgende industrielle Anlæg: i Sundby-Vester og Øster: Fredens Møllens Fabriker, ved Dampkraft og en Vindmølle, 48 faste Arbeidere, aarlig Product 4500 Tdr. Cement, 1 Million Pd. mineralste Syrer, 3 Mill. Pd. phosphorsur Kalk, 20,000 Pd. Patentgødning, 50,000 Pd. Beentul, 14,000 Tdr. Sæbe, 2,000 Drehoeder Olie og 900 Tons Dietager; de Holmbladiske Fabriker, ved Dampkraft (nu ogsaa en Vind- Olie- og Meel-Mølle, der nylig er tiltraadt, hvis Product ikke hentes) 78 faste Arb., aarlig Prod. 140,000 Pd. Stearin- og Margarinslys, 50,000 Pd. Piim, 420,000 Potter Olie, 1,200,000 Pd. Oliefager; Jacob Helm & Søners Fabriker og Olie-Vindmølle af aarlig Product 18,000 Pd. Piim, 100,000 Potter Olie, henimod 3,000 Tdr. Oliefager, noget over 100,000 Pd. Stearin- og Margarinslys; D. C. Greens kemiske Svovlstikfabrik af aarlig Product 12,000 Gros; en Vind-Oliemølle af aarlig Product henimod 100,000 Potter Olie og 3,800 Tdr. Oliefager; endvidere en Papsfabrik, 2 Garverier, 1 Ølbryggeri, 2 Baadebyggerier, alle mindre betydelige; — i og ved Kastrup: Kalkbrænderie paa Kastrupværk med 30 faste Arbeidere, aarlig Product 16,000 Tdr. Kalk og 4,500 Tdr. Meelkalk; Glasfabrik (der drives i Forening med Holmegaards Glasværk) 36 faste Arbeidere, aarligt Product til Værki 36,000 Pd. af Bouteiller og andet grønt Glas, endvidere et Saltrafinaderi og et Ølbryggeri; — i Maglebylille: en Vind-Meelmølle samt ved Landeveien Kastrup Vindmølle.

Balt ligger i Sognet c. 130 Gaarde, 90 Huse med Jord og 3—400 Huse uden Jord.

Indvaanere: 5283, (i 1850: 4527) deriblandt 58 Mormoner og 4 Baptister. Agerbrug og den heri optagne Dyrtning af Raal og andre Høveplanter, samt disses Afkætning til Rjøbenhavn (ved c. 60 Personer af Qvindesjønnet) beskæftiger og ernærer den største Deel af

Sognets Beboere; men ved Siden heraf drives megen anden Erhverv: Sognets egne Fabrikker give som foransørt Arbeide for mange faste Arbeidere, samt for en Deel Dageliere, i de nordlige Byer leve mange Tømrere (104), der fornemlig arbeide paa Værfterne i Kjøbenhavn; Mange arbeide i Kalkbrudene paa Saltholm, eller som Dageliere i Kjøbenhavn; af Esfolk leve her, efter sidste Folketælling, med de af dem Forsørgede ialt 363. Dvægavlen staaer ikke paa noget høit Trin paa Amager, Jordbrugerne føre for en Deel deres Halm til Kjøbenhavn og hente derfra igjen Gjødnig.

Taarnby S. nordre og søndre Part udgjøre resp. Gl. Kjøbenhavns Amts 27de og 28de Lægd. 1ste Lægd. Egen Commune. 2 Sognesogedistricter: a) Sundbyvester, Sundbyvester og Taarnby; b) Rastrup, Maglebylille, Tømmerup, Uglerup og Viberup. Kirken eies af Universitetet. Sogneskolebets Reguleringssum er 2300 Rd. Præstegaardens Hst. er 17½ Tdr. Sognet har 5 Skoler, i Taarnby, Sundbyvester, Sundbyvester, Tømmerup og mellem Rastrup og Maglebylille. Lærerne have Forløbber af resp. 4, 3, 3, 5 og 4 Tdr. Land. Hver Lærer har 60 Tdr. Byg aarlig efter Capitelstart, deri indbefattet hele Lønnen i Korn, Penge og Fourage, fremdeles hver 6 Favne Brænde; 1/5 Deel af Offer og Accidentier, der anslaaes til 500 Rd. i det Hele.

Store Magleby Sogn indbefatter den sydøstlige Deel af Dens Areal, 3090 Tdr. L., hvoraf 300 Tdr. L. Skov (Kongelunden) Hst. 219 Tdr. N. og E., 20½ Tdr. Skif. Agerlandet er leermuldet. Dette udgjør imidlertid neppe Halvdelen af Areal, idet den større, sydlige Deel er Overdrev, der overvømmes ved Høivande og alene bruges til Græsning.

I Aaret 1818 blev Kongelundens Areal, henhørende til Store Magleby Overdrev, i Særdeleshed ved Landhusholdningssekselskabets høitfortjente Præsident, Geheimeraad Collins Foranstaltning overladt Selstabet paa 20 Aar til Skov-Cultur, hvorefter Areal, med derpaa forventende Træbevøiningen uden Godtgjørelse igjen skulde tilfalde Store-Magleby's Hartkønsbrugere; men da Culturen langtfra var fuldsørt ved Udløbet af disse 20 Aar, blev Overdragelsen paa samme Betingelse forlænget paa andre 20 Aar. I 1845 kjøbtes Kongelunden for Statskassens Regning for 20,000 Rd. og er nu fredet Statsskov. Af dets Areal er 50 Tdr. Land bevøret med Naaletræer, 50 Tdr. med Eg og 100 Tdr. med forskjellige Løvtræsarter, det Meste i frødig Væxt, 86 Tdr. L. Skette, hvoraf 10—15 Tdr. tilkultiveres aarlig, 14 Tdr. L. Tjenestejord. I Lunden er et vidt Fasaneri, om Efteraaret med et Antal af 5—600 Fasaner, hvoraf 3—400 stundes og bortselges for Statskassens Regning for c. 1000 Rd. De aarlige Udgifter ved Fasaneriet beløbe c. 8—900 Rd. aarlig inclusive Fasanjægerens Lønning og hans Tjenesteholigs Vedligeholdelse. Gjennemhugningerne i Lunden give en aarlig Indtægt af 4—500 Rd.

I Sognet:

Kirkebyen Store Magleby almindelig kaldet Hollænderby med Præstegaard, Skole, Mølle, Kro og c. 60 Gaarde og Huse;

Dragør By, med 310 Gaarde og Huse, samt 1701 Indvaanere. Disse henhøre kun for en ringe Deel til den agerbrugende Klasse, hvorimod Esfart, Løbsvæsen, Bjergningsvæsen og Fiskeri giver Udkomme

for den overveiende større Deel. Disse Erhvervsforhold, Byens Størrelse og Indvaanernes Dragt, der for Fruentimmerne endnu er af hollandsk Snit medens Mændene største Deelen ere sømandsklædte, giver Draget et særegent Præg, ligesom og de i Gader ordnede pynkelige Smaahuse, med paamalede Gadenavne paa Hjørnerne, gjør den aldeles forskjellig i Udseende fra vore Landsbyer, medens den paa den anden Side ved Husenes eensartede Bygningsmaade, der næsten alle ere kun af eet Stokværk, atter er ulig de mindre Kjøbstæder. Her er en Løbsstation med en Løbsinspecteur, der tillige er Toldcontrolleur. Byen har en lille Havn og dens Indvaanere eiede i 1854: 42 Skibe af 875 Elstr. Varning og Blegeri giver en ikke uvæsentlig Indtægtskilde for Beboerne. 2 offentlige Skoler foruden nogle private, 2 Gjæstgiverstæber.

Store Magleby Sogn har talt 46 Gaarde og c. 360 Huse, hvoraf 16 G. og 24 H. udenfor Byerne. Indvaanernes Antal i hele Sognet er 2400.

Store Magleby og Dragør, resp. Gl. Kjøbenhavns Amts 29de og 30te Lægd., danne hver sin Commune, hiin med et Formandskab, denne med et Byforstanderskab. Iste Vgkts. Store Magleby By har sin egen Forligelsescommission. Sognets Hartkornseiere eie og vedligeholde Kirken og Præstegaarden, hvilken sidste har et Tilliggende af 13 Tdr. Land. I Sognet 3 offentlige Skoler, 1 i Store Magleby, 2 i Dragør, hver af Lærerne har aarlig 44 Tdr. Byg. Læreren i St. M. tillige en liden Jordlod.

Store Magleby Kirkes Alder naaer til 1580 og blev ombygget 1731. I 1855 er den restaureret og er nu en af de smukkere Landsbykirker i Landet. Den har ikke Taarn, men Spir. Paa Kirkegaarden en Sandkeensstøtte, sat af J. E. Krieger til Minde om 25 Faldne paa Roslotillen under Falserbo d. 20de Octb. 1808. Ved et Ulfald fra Kjøbenhavn d. 11. Decb. 1658 slog Abtefeldt og Gyldeuløve de Evenske ved Store Magleby, og nødte dem til at tye til deres Skibe. Kong Carl Gustaf selv svævede ved denne Leilighed i Fare for at blive fanget.

I Middelalderen var Dragør et særdeles vigtigt Sted med Hensyn til det dengang betydelige Silbestteri i Sundet.

Frederiksberg Sogn omgives af Annexet Hvidovre, Brøndshøj S., fra hvilket det stilles ved det Vandløb, der gaaer fra Damhuus-Søen til Ladegaards-Laen, og Staden Kjøbenhavns Grund, fra hvilken Ladegaards-Laen og St. Bergens-Sø og derefter en Linie, der gaaer midt ad Gamle Kongevei og Bærnedamsveien og derfra op mod Gjestgivergaarden „Sorte Hest“, gjør Grændsen. Arealet er 1568 Tdr. Land, hvoraf 60 Tdr. Land Stov (Frederiksberg Have og Søndermarken). Borderne ere leermulde, i det Hele flade, paa sine Steder noget siede. Hft. 220 Tdr. A. og G., 3 $\frac{1}{2}$  Tdr. Dist.

I Sognet ligger:

Frederiksberg Slot,  $\frac{3}{4}$  M. vesten for Kjøbenhavn, paa Nord siden af Hovedlandeveien til Nøsttilde. Det er bygget af Frederik den Tjerde i italiensk Stil og senere udvidet under de følgende Konger. Ved Slottet ligge de tvende til fri Afgang aabnede Haver, Frederiksberg Have og Søndermarken, nu begge anlagt i nyere Hævestil. Paa Frederiksberg Slot residerede Christian den Sjette 1731—40, medens han opførte Christiansborg, det har senere været afbenyttet som Sommerresidents af Kongerne Frederik den Femte, Christian den Syvende og Frederik den Sjette. I Slottet er et Capel, Kostmaleri og